

Examen HAVO 2013

tijdvak 2
dinsdag 18 juni
13.30 - 16.30 uur

maatschappijwetenschappen (pilot)

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 27 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 71 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.

Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 Opvoeden en media

Bij deze opgave horen tekst 1 en tekst 2 uit het bronnenboekje.

Lees tekst 1.

- 2p **1** Geef een omschrijving van het begrip cultuur en leg vervolgens aan de hand van tekst 1 uit wat bedoeld wordt met de uitspraak dat culturen relatief zijn.

Bij de socialisatie van kinderen is de rol van de verschillende socialiserende instituties veranderd in de afgelopen vijftig jaar, mede door toenemende individualisering.

- 6p **2** – Welke drie socialiserende instituties zijn te herkennen in tekst 1?
– Leg uit welke socialiserende instituties belangrijker en welke minder belangrijk zijn geworden. Gebruik in je antwoord de begrippen individualisering, identiteit en binding.

Koops uit zijn bezorgdheid over het verdwijnen van de controle van ouders en leraren. Hij noemt daarbij de beelden op het terrein van seks en geweld.

- 2p **3** Leg uit welke gevolgen volgens de cultivatiehypothese van Gerbner te verwachten zijn als kinderen ongecontroleerd beelden van seks en geweld zien.

Lees tekst 2.

Peter Nikken doet drie aanbevelingen aan ouders die hun kinderen willen beschermen tegen de negatieve invloeden van blootstelling aan mediageweld.

- 2p **4** Geef twee kenmerken van het moderne gezin die te herkennen zijn in deze aanbevelingen. Leg je antwoord uit.

Opgave 2 Religie en integratie

Bij deze opgave horen tekst 3 en figuur 1 en 2 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Zijn Islamieten die geïntegreerd zijn minder religieus? Is integreren moeilijker als iemand Islamitisch is? Fleischmann zocht bij de tweede generatie Turken en Marokkanen naar het verband tussen integratie en Islamitische religiositeit.

Lees van tekst 3 de regels 1 tot en met 7.

Modernisering zal volgens de seculariseringstheorie tot gevolg hebben dat religiositeit afneemt. Het afnemen van de religiositeit kan gevolgen hebben voor de sociale cohesie binnen verschillende groepen.

- 2p 5 Leg uit welk effect modernisering volgens de seculariseringstheorie kan hebben op de sociale cohesie binnen een geloofsgemeenschap.

Lees van tekst 3 de regels 25 tot en met 41.

- 2p 6 Leg uit wat volgens Fleischmann het verband is tussen sociale cohesie en de mate van religiositeit bij islamitische Turken en Marokkanen. Maak in je uitleg gebruik van het begrip socialisatie.

Lees van tekst 3 de regels 58 tot en met 68 en bekijk figuur 1 en 2.

Fleischmann geeft in dit tekstgedeelte een verklaring voor onderwijsachterstanden.

In figuur 1 en 2 is te zien dat periodes waarin leerlingen hun prestaties verbeterden worden afgewisseld met periodes waarin weinig verbetering (en soms zelfs verslechtering) plaatsvindt. In de periodes met minder verbetering zaten de lange schoolvakanties.

- 3p 7 Leg uit of de gegevens in figuur 1 en 2 deze verklaring van Fleischmann ondersteunen. Verwerk in je uitleg de lange schoolvakanties en verschillen in cultureel kapitaal.

Zie tekst 3 de regels 58 tot en met 68.

- 2p 8 Leg uit of onderwijsachterstanden volgens Fleischmann meer worden veroorzaakt door nature- of nurture-factoren.

- 3p 9 – Leg uit of het een voorbeeld is van acculturatie als Turkse en Marokkaanse jongeren van de tweede generatie, net als hun ouders, islamitisch worden.
– Geef ook twee socialiserende instituties uit tekst 3 die betrokken zijn bij de overdracht van religiositeit.

Lees van tekst 3 de regels 69 tot en met 75.

- 3p 10 Leg uit of assimilatie noodzakelijk is voor structurele integratie. Maak in je antwoord gebruik van de definitie van assimilatie en van het begrip structurele integratie zoals dat omschreven staat in tekst 3.

- 2p 11 Leg uit of uit het onderzoek van Fleischmann geconcludeerd kan worden dat religiositeit bij tweede generatie (moslim-)Turken en Marokkanen gevolgen heeft voor hun sociale mobiliteit.

Opgave 3 Gezondheid en opleidingsniveau

Bij deze opgave horen tabel 1 en tekst 4 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Gezondheid hangt onder andere samen met opleidingsniveau. In tabel 1 staan gegevens die weergeven wat de levensverwachting is van mensen met verschillende opleidingen. Ook staat weergegeven hoe lang mensen in goede gezondheid leven. Veel mensen bezoeken in de laatste fase van hun leven vaker een dokter vanwege gezondheidsklachten. Tabel 1 geeft voor mannen en vrouwen apart de gemiddelden voor de verschillende opleidingscategorieën weer.

Opleidingsniveau betekent hier: de hoogst genoten opleiding.

Bekijk tabel 1.

- 2p 12 – Welke twee verschillen tussen hoog- en laagopgeleide vrouwen zijn af te leiden uit tabel 1?
- Welke twee verschillen tussen mannen en vrouwen zijn af te leiden uit tabel 1?

Mensen verschillen in vele opzichten van elkaar. Niet alle verschillen zijn een vorm of uiting van sociale ongelijkheid.

- 2p 13 – Geef een omschrijving van het begrip sociale ongelijkheid.
- Leg uit of je op grond van de gegevens in tabel 1 kan zeggen dat verschil in opleidingsniveau kan leiden tot sociale ongelijkheid.

Lees tekst 4.

- 2p 14 Leg aan de hand van tekst 4 uit dat het vraagstuk van gezondheidsverschillen tussen hoog- en laagopgeleiden als een maatschappelijk en politiek vraagstuk gezien kan worden. Ondersteun je antwoord met een citaat (met regelnummers) uit tekst 4.

Lees van tekst 4 de regels 28 tot en met 44.

Er zijn in Nederland drie grote ideologische stromingen: sociaaldemocratie, liberalisme en christendemocratie.

- 2p 15 – Welke van die stromingen zal op grond van haar ideologische uitgangspunten het meeste moeite hebben met gezondheidbevorderend beleid zoals Meijerink dat wil?
- Noem ook het ideologische uitgangspunt waarop die houding is gebaseerd.

De andere twee grote ideologische stromingen hebben minder bezwaar tegen dit soort overheidsbemoeienis.

- 2p 16 Geef voor elk van deze ideologieën het uitgangspunt op grond waarvan zij overheidsbemoeienis gerechtvaardigd zouden achten.

Opgave 4 Europeanisering en individualisering

Bij deze opgave hoort tekst 5 uit het bronnenboekje.

Inleiding

De wereldwijde economische crisis komt ook in Europa hard aan. Al vóór de crisis had de Europese Unie een 'sociale agenda' met een streven om armoede en sociale uitsluiting terug te dringen. Eurostat, het statistische bureau van de EU, brengt de omvang van het probleem in kaart. In tekst 5 staan enkele bevindingen.

De Europese Unie maakt werkgelegenheidsbeleid en de omvang van de werkgelegenheid is van invloed op de omvang van de sociale uitsluiting en armoede. Sociale uitsluiting en armoede kunnen negatieve gevolgen hebben voor het draagvlak van de Europese Unie. En gebrek aan draagvlak kan het weer moeilijker maken om een goed werkgelegenheidsbeleid te voeren.

Het vraagstuk van armoede en sociale uitsluiting heeft veel te maken met maatschappelijke ontwikkelingen maar wordt toch vaak vooral als een probleem van individuen gezien. Die blikrichting past bij het proces van individualisering. Diezelfde individualisering heeft weer gevolgen voor het werk van vakbonden, organisaties die zich van oudsher inzetten om armoede en uitsluiting te voorkomen.

Lees tekst 5.

Sociale uitsluiting heeft ernstige gevolgen voor individuen maar kan ook gevolgen hebben voor het draagvlak van de Europese samenwerking.

- 4p **17** Leg aan de hand van twee kenmerken van sociale uitsluiting uit welke negatieve gevolgen sociale uitsluiting kan hebben voor het draagvlak van de Europese samenwerking.

De werkgelegenheid in Nederland verandert. Nederland ontwikkelt zich naar een postindustriële samenleving. Dat betekent dat Nederland voor sommige bedrijven aantrekkelijker wordt en voor andere bedrijven juist minder. Europeanisering speelt hierbij een rol.

- 2p **18** Leg uit welke rol europeanisering speelt bij de verschuiving in soorten werkgelegenheid in Nederland. Gebruik in je antwoord het begrip postindustriële samenleving.

- 3p **19** Leg uit welk effect individualisering heeft op de macht van vakbonden bij cao-onderhandelingen.

Opgave 5 Rotterdam: veilig of onveilig?

Bij deze opgave horen tabel 2 en tekst 6 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Jaarlijks maakt het Algemeen Dagblad een ranglijst van (on)veilige gemeenten: de AD Misdaadmeter. Veiligheid is de veiligheid die met misdaad verbonden is. Alle gemeenten in Nederland krijgen een score op die AD Misdaadmeter.

Tabel 2 toont het bovenste en het onderste deel van de rangorde.

De publicatie van de AD Misdaadmeter is voor een aantal overheden aanleiding voor een extra beleidsinspanning. De vraag is daarbij hoe je veiligheid kunt vergroten; veiligheid is een probleem waar niet alleen feiten maar ook belevingen een rol bij spelen. Het terugdringen van het aantal delicten leidt niet vanzelf tot een groter gevoel van veiligheid.

Bekijk tabel 2.

De tien delicten die meegewogen worden in de AD Misdaadmeter zijn misdrijven en geen overtredingen.

Veel misdrijven, waaronder moord en doodslag, worden in deze weging niet meegenomen.

- 2p 20
- Geef een reden voor het niet meewegen in de AD Misdaadmeter van overtredingen.
 - Geef ook een reden voor het niet meewegen van de misdrijven moord en doodslag.

Vergelijk van tabel 2 de eerste twintig gemeenten met de laatste dertien gemeenten.

Onderzoek heeft al vaak aangetoond dat criminaliteit niet in alle gemeenten evenveel voorkomt. Gemeenten waar veel criminaliteit gepleegd wordt (positie 1 tot en met 20) hebben een gemeenschappelijk kenmerk waarin ze verschillen van gemeenten waarin weinig criminaliteit gepleegd wordt (positie 401 tot en met 413).

- 3p 21
- Geef een kenmerkend verschil tussen gemeenten met veel en met weinig criminaliteit.
 - Geef twee verklaringen voor het verschil in criminaliteit in beide soorten gemeenten.

Op internet kun je de AD Misdaadmeter raadplegen en via de gemeenten zelfs doorklikken naar wijkniveau. Op deze wijze zou je kunnen zien in welke wijken criminaliteit het meest voorkomt.

- 4p 22
- Leg uit, met behulp van twee factoren die de kans op slachtofferschap bepalen, in welke wijken relatief meer criminaliteit voorkomt: in wijken waarin vooral mensen met lage inkomens wonen of in wijken waarin vooral mensen met hoge inkomens wonen.

Lees van tekst 6 de regels 1 tot en met 33.

In dit tekstgedeelte worden de begrippen objectieve veiligheid en subjectieve veiligheid gebruikt.

- 4p **23**
- Leg uit wat objectieve veiligheid en wat subjectieve veiligheid is.
 - Geef een vraag die in een enquête onder bewoners gebruikt kan worden om objectieve veiligheid te meten en een vraag om subjectieve veiligheid te meten.

Lees van tekst 6 de regels 34 tot en met 52.

Het gevoel van onveiligheid blijft bij veel mensen voortbestaan terwijl de objectieve veiligheid verbetert. Onderzoek heeft uitgewezen (regels 48 tot en met 52) dat onder andere de reactie van andere mensen in de buurt daarbij van belang is. Sociale controle en conformisme onder de bewoners die zelf geen overlast veroorzaken, kunnen daarbij een rol spelen.

- 2p **24**
- Leg uit hoe sociale controle en conformisme kunnen bijdragen aan het in stand houden van het gevoel van onveiligheid, terwijl de objectieve veiligheidssituatie verbeterd is.

Ook de AD Misdaadmeter speelt een rol bij de beeldvorming rondom criminaliteit.

- 2p **25**
- Leg uit op welke wijze de AD Misdaadmeter kan bijdragen aan het voortbestaan van de subjectieve veiligheid. Gebruik in je antwoord de rol van de media bij de beeldvorming rondom criminaliteit.

Voor het goed functioneren van de rechtsstaat is het nodig dat burgers voldoende vertrouwen hebben in die rechtsstaat. De media dragen door hun beeldvorming daar niet altijd aan bij. In een dictatuur zal de overheid ingrijpen zodra media gegevens publiceren die haar beleid dwarsbomen. In een rechtsstaat grijpt de overheid niet in.

- 2p **26**
- Leg uit dat de overheid in een rechtstaat niet zomaar de media aan banden kan leggen. Gebruik in je antwoord een artikel uit de Grondwet en de kern van de rechtsstaatgedachte.

Wat in deze opgave ‘onveiligheid’ genoemd wordt, bestaat uit bedreigingen van sociale aard. Er zijn andere soorten bedreigingen die ook het gevolg zijn van menselijk handelen en die niet van sociale aard zijn maar van technologische aard. Enkele daarvan hangen samen met globalisering.

- 4p **27**
- Leg van twee bedreigingen van technologische aard uit dat ze samenhangen met de globalisering.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.